

Bogár László: Erőszakspirál

2013 október 16. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Az Orbán Viktor hungarocellfiguráját ledönt? és meggyalázó akciót viszonylag gyorsan „lelapozta” a média, ám van a dolognak egy olyan társadalomlélektani eleme, amin érdemes lenne alaposabban eltöprengeni.

Az elmúlt évszázadok egyik legmegrendítőbb európai történése minden kétséget kizáróan a francia forradalom volt.

Ez a máig is párás szemekkel ünnepelt eseménysor, ami valójában a nyugati ember legsötétebb szégyene, döntően éppen arról szól, hogy a verbális, majd a szimbolikus erőszak (például a szobordöntés) után miként válik megállíthatatlanná az erőszak iszonyata.

Az erőszakspirál eskalációja megrendítő szociálpszichológiai mechanizmusának szemléltetésére talán nem is találhatnánk alkalmasabb terepet ennél az eseménynél. Nagyon nehéz pontos számot mondani, de a legvalószínűbb adat, hogy 1789 és 1794 között, öt év alatt körülbelül másfél-két millió ember halt meg erőszakos halállal Franciaországban. Talán ennél is megdöbbentőbb, hogy ebből több százezren nem a harctereken és nem az államilag szervezett terror futószalagján, a guillotine alatt, hanem a „spontán népharag” áldozataként, a feldühödött tömeg által szó szerint darabokra tépve.

Joggal következik mindebből a kérdés, mi és hogyan vezetett ehhez a felfoghatatlan iszonyathoz, mondhatni, szinte a „semmiből”. Simon Schama, a Cambridge-i Egyetem történészprofesszora így ír erről: „Miért volt ilyen a francia forradalom? Miért a brutalitás adta az erejét kezdettől fogva? Miért vallottak sorra kudarcot a forradalmat stabilizálni akarók egymást követő nemzedékei? Csak arról lenne szó, hogy a francia népi kultúra már a forradalom előtt is brutalizálódott, és a királyi igazságszolgáltatás által végrehajtott iszonyatos nyilvános kivégzések látványára spontán véres megtorlással válaszolt? S hogy a naiv forradalmárok nem tettek semmi mást, csak megadták az embereknek a lehetőséget ezekre a megtorlásokra, és beolvasztották őket a szokásos politikai viselkedés eszköztárába? Lehet, hogy ez is része a magyarázatnak, de elég egy futó pillantást vetnünk a francia határokon túlra, s máris nehezen tudjuk Franciaországot olyannak látni, mintha különösképpen gyötörte volna akár a gazdagok és szegények közti veszedelmes szakadék, akár a bűnözés vagy a népi erőszak különlegesen magas szintje. Mindez legalábbis nem volt jellemzőbb rá, mint azokra az országokra, amelyek elkerülték az erőszakos forradalmat. A népi forradalmi erőszak nem valamiféle fortyogó föld alatti láva volt, amely végül utat tört magának a francia politika felszínére, s utána megégetett mindenkit, aki az útjába került. Talán jobb volna úgy elképzelnünk a forradalmi elitet, mint vakmerő geológusokat, akik maguk vágnak hatalmas lyukakat a politikai közbeszéd kérgébe, majd a fortyogó anyagot szónoklataik csövén át kivezetik a szabadba. A tőzhányók és gőznyiladékok metaforája azért sem tűnik alkalmatlannak, mert a kortársak is unos-untalan hivatkoznak rájuk. A heves változásokat

szorgalmazók közül sokakat lenyűgözött a szeizmikus erőszak, amely egyszerre volt fenséges és borzalmas.” Nos, a „magyar rendszerváltás elitjei”, akiknek cinikus gátlástalansága eddig sem ismert határokat, pontosan így vágtak és vágnak „hatalmas lyukakat a politikai közbeszéd kérgébe, majd a fortyogó anyagot szónoklataik csövén át kivezetik a szabadba”, tekintet nélkül a következményekre.

Az analógiák jobb megértése érdekében összefoglalom a szerző magyarul is kiadott művének (A francia forradalom krónikája) egyes lényegi következtetéseit. A korabeli Franciaországban a társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális elitek közötti diskurzus elvileg akkor és ott is megszüllhetett volna azt „adekvát narratívát”, vagyis azt az értelmezési keretet és fogalomkészletet, amelyben a konszenzus és az együttműködés esélyei is kialakulhattak volna. Ám az 1780-as évek második felétől egyre inkább ennek az ellenkezője figyelhető meg.

A legbrutálisabb tőkelfelhalmozási pályák felé forduló gátlástalan mohóság, az anyagi és szimbolikus javak tektonikus mélységű újraelosztási rendszerében kialakuló elosztási konfliktusok, illetve a vesztesek fenyegető növekvő nyomorúsága az elitcsoportokat és reprezentánsaik döntő többségét egyre patológikusabb irányba tolt. Vagyis a józan, mértékletes, teherbíró egyezségek helyett egyre inkább „a mindenki mindenki ellen” negatív végösszegű, gigantikus társadalmi játszmányának képe bontakozott ki. Szociálpszichológiai értelemben kezdettől fogva jelen volt annak a katasztrofális és primitíven elbizakodott mítosznak minden eleme, hogy önmagam zsákmányszerző képességének maximalizálását a vesztes többség folyamatos hiszterizálásával és elementáris erejű dühének a rivális elitcsoportok ellen fordításával érhetem el.

Az elbizakodottságot elsősorban az a makacs és végül teljes összeomlásba torkolló hit jelentette, amely feltételezte, hogy a tömegek amorf dühének állandó, tudatos fokozása jól és biztonságosan kézben tartható folyamat. A forradalom valójában nem volt más, mint egy „tömegpusztító fegyver”, amely arra szolgált, hogy a rejtett elitcsoportok erőforrás-elosztási küzdelmeiket a vesztes többség permanens hiszterizálásának eszközlációjával vigyék végbe.

Megrendítő látni, hogy a kitaróan sulykolt verbális agresszió hogyan vezetett hihetetlen gyorsasággal az apokaliptikusan véres terror tobzódásához, milliók értelmetlen pusztulásához. Simon Schama könyvének rövid összefoglalása közben nem lehet nem észrevenni a vészjósló párhuzamosságokat a mai magyar közhangulattal. A tudatosan szított hisztéria a történelemben mindig iszonyatos pusztulásba vezette az adott emberi közösséget. Talán még nem késő megállítani ezt a szörnyű gépezetet.

Bogár László – magyarhirlap.hu

Ajánló

